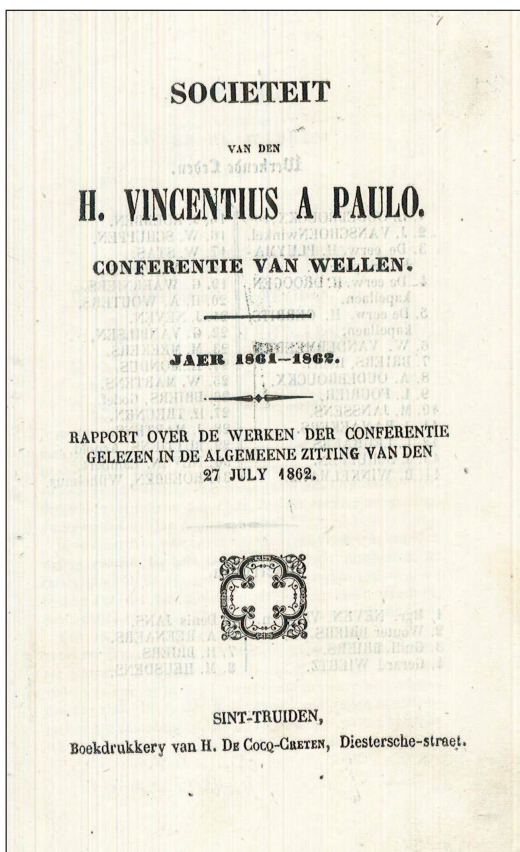

Zo ging dat ...

... in Wellen in 1862: het jaarverslag van de Sint-Vincentiusconferentie over 1861-1862

De Sint-Vincentiusconferentie van Wellen, die op 21 december 1856 werd opgericht, was één van de eerste plaatselijke conferenties in Limburg. De initiatiefnemers waren pastoor Pluymaekers, burgemeester Briers, de kapelaans Istaz en Droogen, onderwijzer Janssens en Herman Massoels. Door het oprichten van een Sint-Vincentiusconferentie, wilden zij werken aan *verbroedering en onderlinge stichting dergenen die van de conferentie deelmaken, en verbetering van het lot der armen zoowel opzigtens hunne tijdelijke als geestelijke noodwendigheden*. Zij namen zich voor hun *best te doen om zooveel mogelijk den nood der armen te verzachten, maar daerdoor zelfs ... bijzonder derzelve geestelijke verbetering behertigen*. De zorg voor de armen in de parochie ging in de filosofie van de Vincentianen samen met de zorg voor het geestelijk en godsdienstig welzijn van die armen, en met het werken aan hun eigen zielenheil.

De conferentie van Wellen groeide spoedig uit tot een groep van een dertigtal mannen, die wekelijks of tweewekelijks vergaderden en om beurt een bezoek brachten aan één van de gezinnen die steun ontvingen van hun organisatie. Op de vergaderingen van de conferentie brachten zij verslag uit over hun bezoek en over hun bevindingen inzake de materiële en geestelijke vooruitgang in het gezin in kwestie.

Het verslagregister van de conferentie voor de jaren 1856-1863 wordt in het Rijksarchief te Hasselt bewaard. Het is een buitengewoon belangrijke bron voor de negentiende-eeuwse sociale geschiedenis van Haspengouw, die niet alleen inzicht geeft in de concrete noden van de allerarmsten, maar ook van de aanpak daarvan door de katholieke elite in het dorp.

De conferenties van Sint-Vincentius hadden de gewoonte hun jaarverslagen te laten drukken, en de conferentie van Wellen vormt daarop geen uitzondering. Een aantal van die jaarverslagen zijn in het verslagregister ingeplakt. Het oudste heeft betrekking op het werkjaar 1860-1861. Omdat het zo een rechtstreekse kijk geeft, zowel in de sociale situatie waarin een deel van de bevolking van onze dorpen toen leefde, als van de opvattingen die de katholieke voormannen in het dorp huldigden en in de praktijk brachten, om aan die situatie te verhelpen, geven we hier onder de tekst van het jaarverslag integraal weer. Wie het jaarverslag opstelde is niet zeker. Zijn naam wordt in het drukwerkje niet als zodanig vermeld. Het meest voor de hand liggend is dat de tekst van de hand van de secretaris, onderwijzer Janssens, is.

Veel uitleg bij de tekst is niet nodig. Hij spreekt voor zich.
Tekstuitgave: Rijksarchief Hasselt, *Oud kerkarchief van Wellen*, nr. 84.

**Rapport over de werken der Conferentie van den H. Vincentius a Paulo, gevestigd te Wellen.
Dienstjaar 1861-1862**

Mynheeren en geliefde medebroeders,

De Societeit waervan onze conferentie eene vertakking uitmaakt, is heden verspreid door geheel de wereld: en niets bewyst beter haar nut, hare noodzakelykheid en te gelyk, volgens de uitdrukking van eenen doorluchtigen kerkvoogd, de goddelykheid harer instelling, dan de wondere uitbreiding, die zy sinds korte jaren gekregen heeft.

In onze streken was zy echter, tot over korten tyd, nog zeer weinig gekend. Gy hebt de eer en het geluk, mynheeren, de eesrte geweest te zyn onder de dorpelingen van Limburg, om te doen zien dat ook alhier, in de plattelandsche parochiën, conferentiën van liefdadigheid kunnen leven en voortgang doen. Uw voorbeel dis niet lang onnagevolgd gebleven. Dit jaer is reeds de Conferentie van Wellen, te Alken, eene jongere zuster geboren; Diepenbeek is zich aen 't bewegen en belooft weldra de zyne te hebben; na deze zullen zeker weer nieuwe den dag zien. De liefde en de liefdadigheid zullen er niets by verliezen; de godsdienst en de zeden zullen er merkelyk by winnen, en God zal er door verheerlykt worden.

Doch, terwyl wy ons verblyden over den voorspoed dezer zoo schoone instelling, blaest de hel het vuer der vervolging tegen haar uit.

De uiterlyke band, welke al de Conferentiën vereenigde, komt verbroken te worden door de ontbinding van den centralen raed van Parys.

Al wie onze societeit bemint, moet gevoelig zyn aen den onverdienen slag, welken het fransch gouvernement daerdoor aen de geheele inrigting derzelve toebrengt.

Hopen wy echter, dat onze Conferentiën zullen voortgaen met te bloeijen, en zich te vermenigvuldigen; dat zy zich nu nog meer dan vroeger, nauwer aen elkander zullen sluiten, en voor elkander zullen bidden.

Het gebed is noodig, beminde medebroeders, in deze dagen van rouw en vervolging: voor onzen H. Vader den Paus, zienbaer hoofd der Kerk, welke de moeder is van alle liefdadige inrigtingen. Het is ook noodig voor onze vervolgte medebroeders van Frankryk en van andere landen.

Bidden wy allen dat God die beproevingen doe eindigen en der kerk zegepraal zienbaer verhaeste.

Het persooeneel onzer Conferentie is sinds verleden jaer, weinig veranderd: zy bestaet uit een-en-dertig werkende, en acht eereleden. Dit zyn evenveel werkende leden en twee eereleden meer dan toen.

Kort na onze algemeene zitting van verleden jaer heeft de dood ons eenen onzer oudste en beste medebroeders ontrukkt: *Her-*

manus Briers stierf schielyk te Wellen, den 6 Augustus 1861. De Conferentie heeft hem eenige dagen later eenen plegtigen lykdienst doen zingen. Wy hopen, beminde medebroeders, dat zyne ziel nu reeds het loon zyner deugden geniet; doch, wyl Gods oordeelen ondoorgrondelyk zyn, bevelen wy hem op nieuw in uwe vurige gebeden.

Niets doet beter het goed waerdeeren dat brave, liefdadige menschen deden, dan de weeklagten der armen by derzelve afscheiden. Ook ontbraken, rond het lyk van onzen welbeminden broeder, de tranen niet der armen, welke hy steeds, zoo getrouw en zoo liefderyk, pleeg te bezoeken; die hy zoo dikwerf troostte, en voor welke hy zoo zorgvuldig gewoon was in de zittingen ten beste te spreken.

Eene dergelyke lofredre wacht ons beminde medebroeders, by ons afscheiden, indien wy, naer het voorbeeld van dengene dien wy betreuen, spaerzaam zyn voor ons eigen, en milddadig en behulpzaam voor anderen; strenge regters voor ons, en toegevende vrienden voor onze beschermelingen.

Een ander werkend lid heeft ons sedert, zonder bekende oorzaak, verlaten; hy had maer eenige keeren onze zittingen bygewoond. Dat dubbel verlies is hersteld geworden door de aenneming van een werkend lid en van twee eereleden.

Meer werkende leden zouden aengenomen geworden zyn, indien wy niet goedgevonden hadden het getal derzelve op een-en-dertig te bepalen. Dit getal is voldoende voor de te done bezoeken en het gepaste gebruik onzer zwakke middelen. Intusschen kan toch eenieder zich laten inteekenen als eerelid, en alzoo deelachtig zyn aen de verdiensten en aflaten der Societeit. Dit kost maer zes franks 's jaers; en dan kunnen de eereleden later, als er plaetsen openvallen, zich laten inkiezen als werkende leden.

Onze byeenkomsten hebben regelmatig plaets gehad alle veertien dagen. De hoogachtbare heer Baron de Gerlache, voorzitter van den opperraed van België, by omzendbrief van den 12 juny 1862, bezweert ons echter van tot de wekelyksche vereeniging terug te komen. Gy zult in 't kort over dit zeer geëerbiedigd verzoek te beraedslagen hebben.

Onze Societeit heeft gedurig al de trekken vertoon van een waer *broederschap*. De eensgezindheid der leden, in en buiten de zittingen, en hunne vaste verkleefdheid aen elkander, als mede de groote dienstwilligheid, met welke zy elkander ter hand stonden, zyn meer dan eens door andere personen opgemerkt.

De geest van zelfopoffering, welken eenige van onze Confraters in zekere omstandigheden hebben doen blyken, verdient ook eene byzondere melding. By het einde van voorleden zomer vertoonde zich alhier de typhus in een arm huisken. Weldra rukte hy een jongske van elf jaren weg, en wierp twee dochters en het andere jongske op het ziekbed neder. De dry zieken lagen in eene kamer, gelyk byna alle de kamers der arme klas zyn: laeg, weinig verlucht en zeer bekrompen. Zy werden opgepast door hunne allerarmste ouders; vreemden en geburen gingen daer niet meer zien: zy vlugten zelfs de aennadering van het huis uit vrees voor de besmetting. De

dood rukte twee der zieken weg en bedreigde de derde, eene dochter. De moeder viel eindelyk onder den last der droefheid en der ongemakken van dezelfde kwael aengerand. De overgeblevene dochter vertrok nog uit deze wereld. Wie bezocht zulke familie in hare knellende bedruktheid? Niemand meer, mynheeren, dan de leden der Societeit, die wy hier bedoelen. Giften en aelmoesen werden hun nog al gezonden, maer de Conferentie heeft toch gelyk te denken is, het hare niet vergeten by te dragen. Dat God hunne deugd beloone en hen zegene: en wy allen, beminde medebroeders, volgen wy hunnen yver en hunne zelfopoffering na.

Behalve onze liefde voor den naeste en voor onze Conferentie moet de leerzaamheid, het goed gedrag en het vertrouwen der armen in ons gezelschap, die deugd in ons opwekken en versterken.

Eene enkele familie heeft onzen raed, dit jaer, weigeren te volgen. Wy hopen dat zy welhaest tot ons zal wederkomen; wy zyn steeds bereid dat verdoolde schaep met liefde te ontvangen. Aldus vindt zich nog eens bewaerheid wat wy vroeger zeiden: *“eene Conferentie brengt, in eene parochie, de ware verbredering der twee standen van de zamenleving te weeg.”*

Onze hulp heeft zich uitgestrekt over vier-en-dertig familiën: vier derzelve zyn voortdurend, de andere tydelyk geholpen. Onder de eerste, bevindt zich een huisgezin, bestaende uit eenen enkelen persoon. Het is eene oude weduwe van by de negentig jaren, alleen woonende en van iedereen, behalve van u, mynheeren, verlaten. Zy heeft ons eene tamelyk groote som gekost.

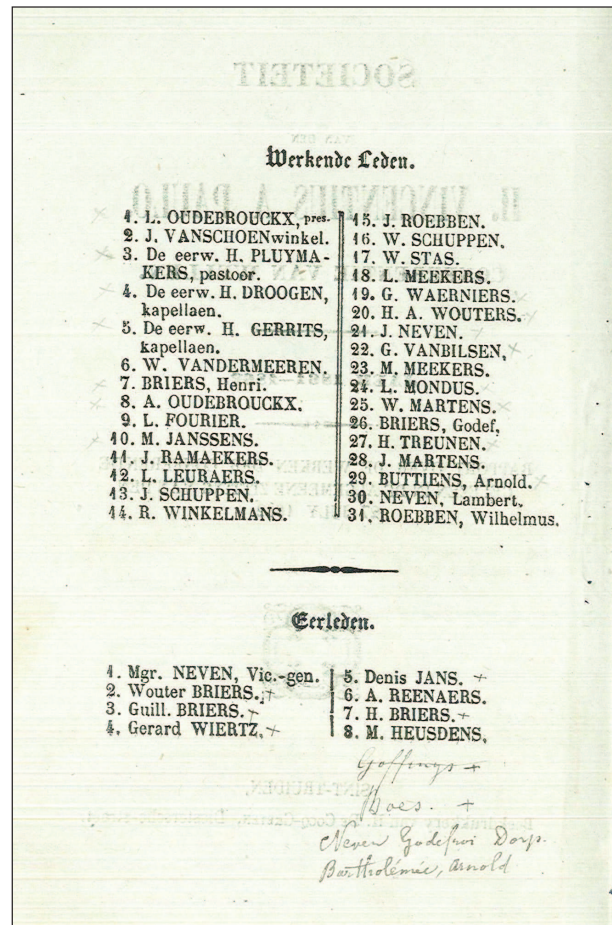
Eene tweede bestaet uit eene oude weduwe, sinds langen tyd op haer ziekbed vastgenageld; hare dochter met vier of vyf zwakke kinderen en dezer man. Zy beziten niets dan de kleine daghuur van dezen laetste.

De derde is zamengesteld uit eene weduwe met hare dry jonge kinderen. De moeder gaet op daghuur werken; maer, wat kunnen dertig centiemmen daegs helpen aen het onderhoud van vier personen? Dank aen u, mynheeren, hebben die kinders kunnen naer school en catechismus gaen, en zyn zy niet verpligt geweest te bedelen of honger te lyden.

Eindelyk de vierde had byna twee jaren lang veel geleden; eers door ziekte der vrouw, die nog gezond is geworden; en vervolgens door ziekte van den man, eenigen kostwinner der familie, die, na eene langdurige kwyning, zyn bedrukt gezin in den nood verlaten heeft en naer eenen beteren wereld vertrokken is.

De byzonderste titels der armen ter bekoming van onzen onderstand zyn: 1° beladen te zyn met oude of zieke leden of met te veel kinderen; 2° kinderen te hebben, welke moesten naer school en kerk gaen, en om kleedingswillen er zouden moeten uitblijven; 3° hunne godsdienstige pligten niet te kunnen vervullen by gebrek aen kleederen.

Met onze hulp onverpoosd aen te bieden in de huizen die oude menschen, zieken of te veel kinderen bezitten, bekampen wy, in haer begin, de moedeloosheid der gezonde leden; wy onderhouden in hen eenen heilzamen yver om zich zelve mede

te helpen, wy beletten dat hunne kinderen zich gewennen aen bedelen of zonder onderwys langs de straten te loopen. Met milddadig te kleeden, de kinderen welke, ten dien pryze, willen ter school gaen, bstryden wy de onverschilligheid der ouders voor het onderwys en de opvoeding hunner kinderen. Met kleederen te verschaffen aen degenen die zonder deze aelmoes zich zouden onthouden van hunne godsdienstige pligten, onderhouden wy in hen eenen heilzamen yver voor het nakomen der voorschriften van onzen heiligen godsdienst.

Ter bestryding der kosten, welke onze liefdewerken veroorzaekt hebben, hebben wy ons bediend:

1° Van het batig slot van 1861 zynde frs.	54,37
2° Van de bylagen der zes eereleden,	36,00
3° Van den offer, in de kerk, na het sermooon van liefdadigheid van den 21 July 1861,	50,50
4° Van de goedwillige giften van 3 byzonderen,	199,00
5° Van den offer in onze zittingen,	241,15
Samen	581,02
Hieraf is betaeld in de winkels alhier voor brood en specereijen,	246,65
Voor het drukken, afhalen en verzenden van 't rapport over 1861,	8,36
Voor keersen, orgel, zang, enz. by den dienst van H. Briers,	9,50
Aen het bulletyn des genootschaps,	5,25

Aen verscheide giften in geld en geneesmiddels,	16,44
Aen nieuwe stoffen voor kleederen,	262,80
Aen bier voor de armen,	19,41
Samen	568,41
Blyft ons nog frs.	12,61

Wy gevoelen ons verplicht hier onzen levendigen dank te betuigen aen al degenen, die hunne welwillendheid jegens ons gezelschap betoond hebben of ons hunne aelmoesen hebben toevertrouwd, en in 't byzonder verdienen Mgr. Neven, eene achtbare familie dezer parochie, en een onbekende weldoener onzen levendigsten lof. Deze laetste heeft in onze zitting van 9 meert laetstleden twee goudvinkjes, in een papiertje gewindeld, in de beurs laten vallen. Zyn naem, ons onbekend, staet zeker in den hemel eervol geboekt.

Eindelyk stellen wy nog aen uwe erkentelykheid voor den heer Verheyden, eenen medebroeder van dendermonde, die onze Conferentie verscheidene diensten bewezen heeft.

Mynheeren, onze Conferentie bestaet enkel uit menschen, die hun brood in het zweet huns aenschyns moeten verdienen. Schamen wy ons dus niet over de geringheid onzer gestorte aelmoesen. Alle samen, maken zy toch al eene goede som voor de armen. Maer overdryven wy toch nimmer de kleinheid onzer middelen. Zouden wy karig willen zyn opzigtens de armen, wanneer wy soms wel eens te milddadig zyn jegens ons eigen ?

Neen, ontzeggen wy ons nu en dan liever een klein vermaek; en wy zullen een werk van versterving gedaen hebben, hetwelk aen God ten hoogste aengenaem zal wezen.

Wy moeten hier nogtans bestatigen dat de aengehaelde onderstanden op verre na het bedrag der aelmoesen niet vertoonen. Inderdaed, hoe menigmael gebeurt het niet, dat de bezoekers eenen zoo grooten nood vinden, dat zy onverpoosd de hand in den zak moeten steken en milddadig geven ?

Zoo gingen onlangs twee bezoekers, op eenen zondag namiddag eenige arme familiën bezoeken. Op weg kwamen er by hen eenige vrienden en er werd besloten van zich onder elkander, na het bezoek, eens wel te vermaken. Terwyl onze twee confraters hunne taek afdeden, begaven zich de anderen in eene naestgelegene herberg, om hen daer te wachten.

De bezoekers vonden dien dag eene oude vrouw, welke alleen in een huis woont; deze had dien dag 's morgens een klein stukje droog brood, het laetste wat zy had, verteerd; 's middags had zy zich met groenten zonder vet, of vleesch, of olie, zoo al iets gereed gemaekt wat zy potaetje noemde en wat wy slechten verkenskost zouden heeten. Toen de bezoekers daer kwamen, waren in het huis de hennen bezig met het overschot van dit gereg, uit eene verbrokene aerden schotel te pikken, en de oude vrouw had zich te bed gelegd om den honger te ontvlugten ! ...

Lacht niet, beminde medebroeders, zy bekende hun dat zy was gaen liggen omdat zy 's avonds niets te eten had, noch een tasje koffy te drinken.

Gy gist al, wat er gebeurde: onze makkers by hunne aenkomst in de herberg vertelden hun geval, en stelden voor eene col-

lecte te doen. Zy wierpen de eerste sollen in de klak, die voor offerbus diende, en allen, die daer waren, wierpen eenige stukjes toe. Kortom een kwartier later had de oude sukkel brood, koffy, boter en melk; en men bedelde haer nog eene goede portie aerdappelen op den hoop toe. Zy behoefde in eene week, van geenen honger meer te droomen.

Zult gy gelooven, mynheeren, dat degenen die dit goed werk verrigt hadden later veel vreugdiger waren dan anders; dat het pintje toen eenen veel beteren smaak had, dat de kaerten meer geluk bybrachten, en eindelyk, dat er meer voldoening onder hen was op eenen avond als anders op tien.

Het werk der heilige familie is dit jaer wel vooruit gegaen. De leden der Conferentie blyven er nog allen deel aen nemen. Wy hopen dat er weldra niet een huisvader, door ons geholpen, er zal van af blyven.

Wat blyft ons thans nog over, geliefde medebroeders, dan God te bidden dat Hy ons doe volharden en toenemen in den dienst der armen, welke de zyne is. Wy weten van Hem zelve, dat Hy zal aenzien als aen Hem zelve gepleegd, al het goede wat wy den geringsten onzer broeders zullen gedaen hebben. Welaen dan, dat onze herten zich op nieuw ontsteken, dat onze bermhertigheid vergrootte en wy zullen met vertrouwen den weg mogen inslaen, op welken onze goede afgestorven broeder ons is voorgegaen. *De bermhertigen*, dit is immers Gods eigen woord, *zullen bermhertigheid verwerven*.

Uitgedeelde voorwerpen

Hemden	22
Juipen	2
Voorschooten	6
Meisjes kleedjes	7
Jakken	5
Klompen	2 paar
Kousen	2 paar
Broeken	23
Blauwe kielen	17
Vrouwen neusdoek	1
Beddekens	1
Bedlakens	2 paar
Paletots	13
Ledekant	1
Flesschen traen	4
Breukband	1
Samen	109 stukken

Brooden van 3 kilos:	44
Bier aen de armen: liters	121,50
Bons voor winkelwaer, waarmede de armen in de winkels, naer hunne behoefte, brood of andere waren kunnen aenkoopen, van een fr. elk:	217

Rombout Nijssen

